

*Кудлай Олександра Борисівна,
кандидат історичних наук,
Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)*

**МІНІСТЕРСТВО МІЖНАРОДНИХ СПРАВ
РАДИ НАРОДНИХ МІНІСТРІВ УНР: ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ,
СКЛАД ТА ЗАВДАННЯ (1917-1918 рр.)**

З проголошенням Української Народної Республіки (УНР) III Універсалом (7 листопада 1917 р.) Української Центральної Ради (УЦР) розпочався процес відродження української державності. Новопостала країна, декларуючи збереження федеративного зв'язку з Росією, поступово виходила на арену світової міжнародної політики. Процес формування, розвитку і підтримки зовнішньополітичних зносин України перебрало на себе Генеральне секретарство міжнаціональних справ, яке через місяць після оприлюднення Універсалу, 8 грудня 1917 р., підготувало та відправило до канцелярії УЦР лист, яким пропонувалося розглянути проект постанови про перейменування секретарства міжнаціональних на секретарство міжнародних справ [1, оп. 1, спр. 12, арк. 18-19], оскільки перше створювалося для вирішення виключно національних питань у межах краю.

Проект організації секретарства міжнародних справ головні завдання відомства визначив чотирма пунктами: відання політичними зносинами Української Народної Республіки з іншими державами; захист інтересів українських громадян за кордоном та іноземних громадян в Україні; вироблення відповідних проектів законів; відання міжнародними договорами (в оригіналі документу – «зберігати договори») та різними актами і документами щодо зносин з іншими країнами [1, оп. 2, спр. 1, арк. 1]. Офіційно про перетворення Генерального секретарства міжнаціональних справ на секретарство справ міжнародних на чолі з Олександром Шульгиним було оголошено на VIII сесії УЦР 13 грудня 1917 р. Зауважимо, що закордонне відомство УНР почало виконувати свої функції у часовий проміжок між ухваленням двох універсалів: III, яким проголошувалося створення УНР, та IV – Українська держава ставала суверенною і незалежною, тобто до остаточної відмови національного проводу від ідеї перебудови колишньої Російської імперії на федеративних засадах та входження до цієї федерації України. Отже, проблеми, які постали перед молодого державою, вимагали відповідного вирішення. Відтак українське

керівництво, реагуючи на виклики, утворило закордонне відомство, а УНР поступово набувала ознак самостійності.

Від початку створення генерального секретарства в грудні 1917 р. його очолював О. Шульгин (УПСФ), який працював на посаді лише місяць. Далі обов'язки міністра виконував голова Ради Народних Міністрів В. Голубович (УПСР). У кабінеті, що діяв з 24 березня 1918 р., керуючим справами міністерства, а фактично міністром, став Микола Любинський (УПСР).

Відповідно до заявлених завдань і функцій формувалася внутрішня структура та складалися штати відомства. З поодиноких документів про організацію секретарства найбільш ранній датований 15 грудня 1917 р. На той час воно мало наступну будову: канцелярія, що складалася з відділів - загального, міжфедеративного, консульського, внутрішнього та літературного [1, оп. 4, спр. 12, арк. 11]. З наказів про призначення кінця грудня випливає, що у відомстві діяв також департамент у справах біженців, бухгалтерсько-господарчий відділ та політична секція.

Згідно проекту організації Міністерства закордонних справ 1918 р. воно поділялося на департамент та політичну секцію. У департаменті передбачалася діяльність п'яти відділів на чолі з завідуючими: 1. *загального* - мав відати призначеннями та звільненнями урядовців міністерства, посольств і консульств, а також реєстратурою; 2. *бухгалтерсько-господарчого* – фінансовими справами відомства, посольств і консульств, а також майном міністерства; 3. *консульського* – охороною інтересів українських громадян за кордоном та іноземних громадян в УНР; 4. *юридичного* – підготовкою законопроектів; 5. *архівно-літературного* – архівом, бібліотекою, інформаційною діяльністю та виданнями міністерства.

Політична секція відала зносинами з іншими державами через своїх представників, готувала акти і договори; завідувала відрядженням місій, представляла міністерство в інших державних органах. Його робота планувалася у складі директора та 12 урядовців для особливих доручень [1, оп. 1, спр. 221, арк. 5].

Штати міністерства на 1918 р. передбачали 68 працівників, у квітні вони збільшилися до 145 [2, оп. 1, спр. 221, арк. 2; 3, оп. 1, спр. 47, арк. 15]. Однак, згідно списку службовців міністерства в березні 1918 р. у ньому працювало, за винятком міністра, лише 40 осіб [1, оп. 2, спр. 15, арк. 45-45 зв].

Загалом можна констатувати, що до кінця існування Центральної Ради та її виконавчого органу Ради Народних Міністрів (29 квітня 1918 р.), у Міністерстві закордонних справ процес внутрішньої організації та набору штату співробітників завершений не був. 19 квітня кабінету міністрів був представлений новий проект структури відомства та його штатів. Але він не був

затверджений - питання відклали до подання штатного розкладу всіма міністерствами кабінету. Наявні документи свідчать, що воно, порівняно з іншими міністерствами, було досить компактним і складалося лише з двох великих підрозділів, департаменту та політичної секції. Слід також додати, що виходячи з відсутності мережі закордонних представництв функції консульського відділу на практиці зводилися до роботи на території УНР [4, с. 84]. Отже, з грудня 1917 р. йшов процес складання закордонного відомства - визначення його завдань, цілей і функцій, структурне оформлення, складання штату співробітників та організації внутрішньої роботи.

Література:

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф. 2592.
2. ЦДАВО України, ф. 3325.
3. ЦДАВО України, ф. 2196.
4. *Веденєв Д.В.* Становлення зовнішньополітичної служби України в період Центральної Ради. Український історичний журнал. 1997. № 3.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

**Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук**

**ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ім. І.Ф. КУРАСА НАН УКРАЇНИ**

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

**ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА
ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

ЯГЕЛЛОНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Польща)

ФОНД ГЕРДИ ХЕНКЕЛЬ (Німеччина)

УНІВЕРСИТЕТ МАЙНЦА ІМЕНІ ЙОГАННА ГУТЕНБЕРГА (Німеччина)

КАГУЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ П. ХАШДЕУ (Молдова)

МУЗЕЙ КАРОЛЯ І В БРАЇЛІ (Румунія)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ:
СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

10 квітня 2025 р.

м. Київ

Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи / за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 10 квітня 2025 р. Київ, 2024. 357 с.

Збірник наукових праць укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи», яка була організована кафедрою міжнародних відносин і суспільних наук гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України 10 квітня 2025 р. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції і охоплює широке коло питань щодо витоків, традицій, розвитку та перспектив української дипломатії; аналізу стану дипломатії в умовах сучасних глобальних викликів та стратегічних пріоритетів світової, європейської та вітчизняної дипломатії в умовах російсько-української війни.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також усіх хто цікавиться питаннями сучасних міжнародних відносин та розвитку української дипломатії.

Рекомендовано вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 10 від 16.05.2025 р.).

Редакційна колегія:

Ткачук В.А., д-р екон. наук, проф. (голова);
Ніколаєнко С.М., д-р пед. наук, проф. (співголова);
Тонха О.Л., д-р сільгосп. наук, проф. (голова);
Любовець О.М., д-р істор. наук, проф.
Харченко С.В., д-р філол. наук, проф.
Хвіст В.О., канд. іст. наук, доцент

Відповідальна за випуск докт. іст. наук, проф. Любовець О.М.

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані в збірнику наукових праць матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.